

ตำนานหนองหาร ท้าวผาแดง-นางไอ่

หนองหารอยู่ในพื้นที่ของอำเภอเมืองและอำเภอโพนนาแก้ว จังหวัดสกลนคร พื้นที่ราว 77,000 ไร่ เป็นแหล่งน้ำขนาดใหญ่เป็นอันดับ 2 ของประเทศ รองจากบึงบอระเพ็ดของจังหวัดนครสวรรค์

ใต้ระลอกคลื่นเหนือผิวน้ำหนองหาร คล้ายช่อนเรือกราวไว้เหลือคณานับ หนึ่งในเรื่องเล่าขานคือ ผาแดง-นางไอ่ นักประพันธ์ได้จินตนาการออกมาในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นบทเพลงที่ ตาย อรทัย เอื้อนเอ่ย มนต์แคน แก่นคูณ เขย่าลูกคอร้อง หนังสือและข้อเขียนต่าง ๆ ที่นักคิดนักเขียนสร้างสรรค์ ผาแดง -นางไอ่ เป็นวรรณกรรมพื้นบ้านของชาวตะวันออกเฉียงเหนือมีเพียงจังหวัดสกลนครเท่านั้น หากยังกระจายอยู่ตามจังหวัดใกล้เคียงอย่าง อุตรดิตถ์ กาฬสินธุ์ ร้อยเอ็ด ขอนแก่น มหาสารคาม และจังหวัดอื่น ๆ ทั่วภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

“หนองหาร” ชาวบ้านเรียกในชื่ออื่น ๆ อีก อาทิ หนองหารหลวง และทะเลสาบหนองหาร เป็นต้น การเกิดหนองหารตามคำอธิบายทางวิทยาศาสตร์ บอกว่าเกิดจากการยุบตัวของเปลือกโลก อันเนื่องมาจากการถูกชะล้างของชั้นหินเกลือใต้ดินจนเกิดโพรงขนาดใหญ่ทำให้ดินพังทลายยุบตัวลงเป็นหนองน้ำ ขณะที่ตำนานเล่าขานว่าเกิดจากพญานาคโกรธแค้นมนุษย์ที่ฆ่าลูกของตน จึงสั่งบริวารขึ้นจากเมืองบาดาลมาถล่มเมืองเสียวราบเรียบ ทำให้เกิดเป็นแหล่งน้ำขนาดใหญ่

ตำนานหนองหารมีหลายสำนวน สำหรับสำนวนที่ยกมาให้ข้อคิดที่แฝงฝากเสมือนจะบอกว่า “อภัยให้หายแค้น” เรื่องเล่าอย่างย่อคือ พญาขอมผู้ครองเมืองใหญ่มีธิดาชื่อนางไอ่ หญิงรูปร่างงดงาม เจ้าชายหลายเมืองอยากได้เป็นคู่ครอง เมื่อท้าวผาแดงทราบข่าวก็เกิดความหลงใหล จึงส่งแก้วแหวนเงินทองข้าวของมาให้ นางไอ่เมื่อทราบถึงไมตรีและความรูปหล่อของท้าวผาแดงก็ส่งข้าวของไปตอบแทน ท้าวผาแดงหลังได้รับไมตรีเพราะทนความคิดถึงไม่ไหว จึงแอบควมมามาหานางไอ่ ทั้งสองปลุกสมิครรักกันสัญญากันว่าจะมาสู่ขอและแต่งงานกันตามประเพณี

ดูเหมือนความรักของทั้งสองจะไปได้ดี แต่ด้วยแรงกรรมแต่ปางก่อนทำให้เกิดเหตุการณ์ไม่คาดฝันขึ้น นั่นคือมี“ท้าวพังคี่” ลูกชายพญานาคผู้ครองเมืองบาดาล แม้จะเป็นนาคแต่ใฝ่ฝันอยากยกเลโฉมนางไอ่มาก ๆ เรื่องนี้เป็นผลกรรมแต่ชาติปางก่อน ท้าวพังคี่ติดชาติเป็นชายยากจนและเป็นใบ้ เข้าไปรับจ้างทำงานในบ้านเศรษฐี ด้วยความขยันขันแข็งและความรับผิดชอบดี ทำให้เศรษฐีรักใคร่ถึงกับยกลูกสาวสวยให้เป็นภรรยา แต่ท้าวพังคี่ไม่เคยดูแลภรรยาเลย ภรรยาซึ่งก็คือนางไอ่ในอดีตชาติก่อนตายถึงกับอธิษฐานว่าชาติหน้าขออย่าได้มาเป็นสามีอีกเลย และขอให้ท้าวพังคี่ตายอยู่บนกิ่งไม้ สืบมาชาติใหม่ เมื่อพญาขอมเห็นว่านางไอ่เป็นสาวควรมีคู่ครองแล้ว ท่านจึงแจ้งไปยังหัวเมืองน้อยใหญ่ให้ทำบั้งไฟมาจุดแข่งกันเพื่อถวายพญาแถน ถ้าบั้งไฟเมืองไหนขึ้นสูงกว่าคนอื่นก็จะได้นางไอ่ไปเป็นคู่ครอง งานแข่งบั้งไฟนี้ท้าวพังคี่ขึ้นจากเมืองบาดาลแล้วแปลงร่างเป็นกระรอกเผือกเข้ามาร่วมด้วย เมื่อได้เห็นนางไอ่ก็พอใจรักใคร่เป็นอย่างมาก ฝ้ามองด้วยความหลงใหล ส่วนการแข่งบั้งไฟผลปรากฏว่า บั้งไฟของท้าวผาแดงแตกคาห่างไม่สามารถขึ้นสู่ท้องฟ้าได้ ทำให้อาของนางไอ่เป็นผู้ชนะ นางไอ่จึงยังไม่ได้คู่ครอง

หลังงานบุญบั้งไฟท้าวผาแดงและท้าวพังคี่ต่างฝ่ายต่างกลับบ้านเมือง แต่ด้วยแรงกรรมท้าวพังคี่ทนความหลงใหลนางไอ่ไม่ไหว จึงย้อนขึ้นมาอีก คราวนี้แปลงร่างเป็นกระรอกเผือกเหมือนเดิม ที่คอแขวนกระดิ่งทองดั่งไฟเพราะเพราะพริ่ง เมื่อไปเกาะบนกิ่งไม้ใกล้หน้าต่างห้องนอนของนางไอ่ นางเห็นเข้าก็เกิดความพอใจ สั่งให้นายพรานออกตามจับแต่นายพรานจับไม่ได้ นางจึงไม่พอใจสั่งให้นายพรานจับให้ได้ไม่ว่าจะจับเป็นหรือจับตาย ด้วยแรงกรรมทำให้นายพรานยิงกระรอกตายบนกิ่งไม้ แต่ก่อนกระรอกท้าวพังคี่สิ้นใจท่านก็แสดงอิทธิฤทธิ์ ร่ายมนต์อธิษฐานว่า ขอให้เนื้อของตมมีถึง 8,000 เล่มเกรียน นายพรานปาดเอาเนื้อแบ่งให้ผู้คนได้กินกัน ปรากฏว่าเนื้อของกระรอกน้อยก็เพิ่มขึ้นมาอย่างทวีคูณตามแรงอธิษฐาน ฝ่ายบิดาท้าวพังคี่เมื่อทราบข่าวลูกตายก็โกรธ สั่งบริวารยกพลโยธาทัพขึ้นไปอาละวาดเมืองพญาขอมเป็นการแก้แค้น พร้อมประกาศก้องว่า ใครกินเนื้อลูกพังคี่อย่าไว้ชีวิต

พญานาคพาบริวารออกอาละวาดไปหัวเมือง ฆ่าผู้คนตายไปมากที่สุดคณานับ แผ่นดินเมืองพญาขอมก็ล่มทลายลงเป็นหนองหาร ขณะนาคถล่มเมืองอยู่นั้น ท้าวผาแดงขี่ม้ามาเห็นเข้าก็พานางไอ่ขึ้นม้านี้ แต่เพราะกรรมนางไอ่ที่กินเนื้อกระรอกเข้าไปจึงถูกนาคฆ่าตาย ต่อมาท้าวผาแดงก็ตรอมใจตาย ด้วยความ

แค่นิ่งจัดเตรียมไฟร์พลมไปรบกับพญานาค แม้จะรบกันนานถึง 7 วัน 7 คืนแล้วก็ไม่มีใครแพ้ใครชนะ ร้อนถึงท้าวเวสสุวรรณต้องมาห้ามทัพ แจกแจงว่าเรื่องที่เกิดขึ้นเป็นผลของกรรมเก่า ขอให้เมตตาต่อกัน เพื่อความสงบสุขของบ้านเมือง เมื่อทั้งสองฝ่ายได้ฟังคำสั่งสอนของท้าวเวสสุวรรณก็มีสติ ต่างอนุโมทนา สาธุการ ต่างให้อภัยซึ่งกันและกัน เหตุการณ์ร้ายจึงยุติลง

ตำนานหนองหารมีหลายสำนวน สำนวนที่นำมาเล่าขานเผยให้เห็นร่องรอยว่า บริเวณหนองหารแต่เดิมมี เจ้าผู้ครองเมืองเป็นขอม ซึ่งสอดคล้องกับซากโบราณสถานต่าง ๆ ที่พบใกล้กับหนองหารที่เป็นของขอม โบราณ คนในพื้นที่มีความเชื่อเรื่องพญานาค เรื่องแกน และมีประเพณีจุดบั้งไฟถวายแกน และเชื่อเรื่อง แรงกรรม เห็นได้จากแรงกรรมของท้าวพังศึกับนางไอ่ในอดีตชาติ

แต่ไม่ว่ากรรมจะแรงอย่างไร สิ่งทีี่เรื่องเล่านี้ต้องการให้ตระหนักประการหนึ่งก็คือ การให้อภัยซึ่ง กันและกัน เพราะนอกจากจะทำให้หายแค้นแล้ว ยังก่อให้เกิดสันติสุขอีกด้วย